

Mei - nieuwsbrief

Beste leensters en andere belangstellenden,

Donderdag 9 mei is het precies 100 jaar geleden dat de Tweede Kamer de wet heeft aangenomen waarmee het algemeen kiesrecht voor vrouwen en mannen in Nederland gerealiseerd werd. Vrouwen kregen daarmee voor het eerst actief

kiesrecht. Daar is natuurlijk heel wat aan vooraf gegaan. Op de websites van women-inc en Atria las ik voor het eerst een blog over het pamflet *Ten betooge dat de vrouwen behooren deel te hebben aan de regeering van het land*. Het was de tijd van de Verlichting en de Bataafse republiek (1795-1806), dus nog vóór Napoleon. Nederland was een democratie met mannenkiesrecht. De tekst van het pamflet vormde een echo van soortgelijke pleidooien, die in de jaren ervoor ook al in Parijs werden gehouden. Daarnaast werden er een aantal 'vrouwenclubs' opgericht en werden er vele vrouwenbladen

uitgegeven. Vrouwen verenigden zich en stelden dat ze toch meer zouden kunnen dan mannen koffie en thee brengen. Dit deel van onze historie heeft de geschiedenisboeken niet gehaald. Wel vind je *Etta Palm* terug in *1001 vrouwen* van Els Kloek en in het vrouwenlexicon van het Huygensinstituut. Het leuke blog kun je lezen

op <https://atria.nl/nieuws-publicaties/internationaal-nationaal/vrouwenkiesrecht/vrouwen-streden-224-jaar-geleden-ook-al-voor-kiesrecht/>

Ook al ruim voor 1919: tijdens de Tweede Kamerverkiezingen van 1883 vocht Aletta Jacobs de uitsluiting van vrouwen aan, met het argument dat in de Grondwet de officiële uitsluiting van vrouwen ontbreekt. Ze verzocht om zowel verkiesbaar te kunnen zijn als te mogen kiezen, ze was immers Nederlander, dus dat moest mogelijk zijn. Als reactie op het verzoek werd in 1887 expliciet het woord 'mannelijk' toegevoegd in de wet. Vanaf dat moment was de tekst van de Grondwet als volgt: *"De leden der Tweede Kamer worden regstreeks gekozen door de mannelijke ingezetenen, tevens Nederlanders (..)"*

In de nieuwsbrief van februari heb ik al een en ander geschreven over *100 jaar vrouwenkiesrecht* en de activiteiten die in dat kader worden georganiseerd. Op de website van Atria vind je inmiddels nog meer interessante informatie rond het thema dan eerder al het geval was.

Zie: <https://atria.nl/tag/100-jaar-vrouwenkiesrecht/>

Op 9 mei zelf staat Groningen in het teken van de viering van het historische feit, waarin Aletta Jacobs als Gronings arts een prominente rol speelde. Op die dag vindt de landelijke viering plaats in het Groningermuseum en de feestelijke opening van de tentoonstelling *Strijd! 100 jaar Vrouwenkiesrecht*, met de hele dag gratis entree. Informatie en het uitgebreide programma vind je hier: <https://www.groningermuseum.nl/bezoek/activiteiten/strijd>

Er is in Groningen nog veel meer te vinden. Als je meer wilt weten, kijk dan vooral op de websites van het Groningermuseum en 100 jaar

vrouwenkiesrecht: <https://www.groningermuseum.nl/kunst/tentoonstellingen/strijd-100-jaar-vrouwenkiesrecht> en <https://www.100jaarvrouwenkiesrechtgroningen.nl/>

In Utrecht is de tentoonstelling **Vrouwen Stemmen** over 100 jaar vrouwenkiesrecht (zie de maart-nieuwsbrief) verhuisd naar het Stadhuis op de Stadhuisbrug en daar te zien van 9 t/m 29 mei. Voor het vrouwenkiesrecht hebben vrouwen zich jarenlang moeten inzetten. De door gastconservator Marjet Douze samengestelde tentoonstelling toont de landelijke én de Utrechtse strijd voor vrouwenkiesrecht. Gilde Utrecht sluit aan op deze tentoonstelling met een *stadswandeling* die gaat over Utrechtse vrouwen en hun strijd tegen ongelijke behandeling. De wandelingen vinden plaats op 7, 14, 21 en 28 mei, telkens van 16 uur tot 17.30 uur.

Meer

info: <https://www.utrecht.nl/wonen-en-leven/vrije-tijd/stadhuisculturele-activiteiten/vrouwen-stemmen-1919-2019-100-jaar-vrouwenkiesrecht/>,
en <https://www.gildeutrecht.nl/blog-actueel/762-utrechtse-vrouwen-en-hun-strijd-tegen-ongelijke-behandeling>

Iets heel anders:

In de week rond 9 mei krijgt in een heel ander kader de positie en rol van Romeinse vrouwen aandacht. Dat gebeurt tijdens de 6e editie van de *Nationale Romeinenweek* (ik heb het niet zelf verzonnen), die dit jaar als thema heeft **Waar zijn de vrouwen?** Lange tijd toonden historici weinig interesse in het leven van Romeinse vrouwen. Antieke literatuur vormde de belangrijkste bron van informatie over de Oudheid en daarin lieten mannelijke schrijvers zich laatdunkend uit over vrouwen. Met de opkomst van de moderne archeologie kwamen daar nieuwe bronnen bij, die een heel ander verhaal vertelden, en gingen onderzoekers andere vragen stellen. Zo werd ontdekt dat vrouwen een belangrijke rol speelden in de Romeinse samenleving, van moeders tot echtgenotes, van rijke villabewoonsters tot arme boerinnen. Veel meer informatie en activiteiten vind je op <https://www.romeinen.nu/romeinenweek/thema>

Onlangs uitgebrachte titels

– **Gebroken Wit** van Astrid Roemer is een aangrijpende Surinaamse familieroman, die speelt in naorlogs

Paramaribo. De kleinkinderen van grootmoeder Vanta-Julienne worden geconfronteerd met hun eigen kwetsbaarheid als ze haar noodgedwongen bijstaan in de turbulenties van het dagelijks leven. Het verhaal begint huiselijk en teder, met de rituelen van de zeer religieuze grootmoeder en de geurige gerechten die een van hen voor haar kookt. En dan krijgen we langzaam de familiegeheimen te horen, een geschiedenis van misbruik, incest en bedrog. Vooral de vrouwen moeten het ontgelden. Ze lijken nergens veilig, nog wel het minst bij hun meest nabije familieleden. Met des te meer moed, lol en hoop bouwen de jongsten aan een betere toekomst. Aan de hand van deze kleine levens worden eeuwen geschiedenis verteld.

- In **Archief van verloren kinderen** van Valeria Luiselli reist een Mexicaanse Amerikaans gezin van New York naar Arizona op zoek naar oude verhalen en de laatste geluiden van de Apachen. Maar het boek is geen gewone road novel. Want terwijl het gezin naar het zuiden reist, trekken van Centraal-Amerika tienduizenden kinderen zonder ouders richting de Amerikaanse grens, op zoek naar een beter leven. Over deze kinderen schreef de Mexicaanse schrijfster al eerder in *Vertel me het einde*. Wanneer de kinderen van het gezin verdwijnen komen de twee verhaallijnen angstwekkend dicht bij elkaar en lijken ze met elkaar verstrengeld te raken. Zo wordt het verhaal een avonturenroman, een felrealistisch sprookje en een aanklacht ineen.

Alvast ter info: Valeria Luiselli komt 19 juni naar Utrecht voor een 'ILFU Book Talk'.

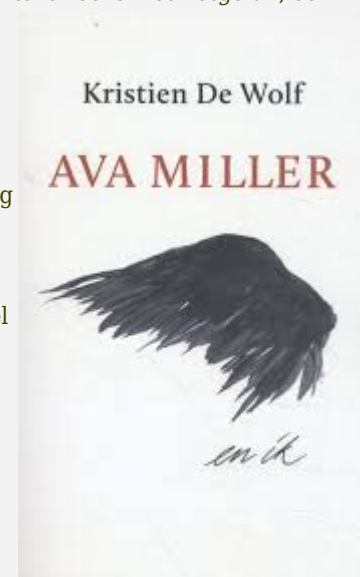
- Wie zorgt voor mijn gehandicapte kind als ik sterf? *Annemarie Haverkamp* onderzoekt de angst voor het antwoord op die vraag in haar romandebuut **De achtste dag**. In een verlaten grenslandschap aan een rivier woont timmerman Egbert met zijn gehandicapte zoon Adam, voor wie hij alleen de zorg draagt nadat zijn vrouw Emma is overleden. Wanneer Egbert hoort dat hij nog maar kort te leven heeft, moet hij noodgedwongen nadenken over de toekomst van zijn zoon. Adam is volledig van hem afhankelijk, en Egbert heeft zijn vrouw beloofd hem nooit alleen te laten. Als hij tegen beter weten in de opdracht aanneemt om een houten trap te maken, geeft hij zichzelf zeven dagen de tijd om een beslissing te nemen over hun lot.

Mooi interview met de

schrijfster: <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/annemarie-haverkamp-uit-lijden-verloren-gehandicapt-kind-kan-ik-begrijpen-niet-rechtvaardigen~ba9d7c46/>

- De Vlaamse *Kristien De Wolf* debuteerde in 2017 in de Extaze-reeks met *Rotgeluk*, een bundel uitzonderlijke, korte zedenkomedies waarmee ze veel indruk maakte. Nu is de bundel opgevolgd door **Ava Miller en ik**, een roman over de geboorte en teloorgang van een vriendschap die het allerhoogste zoekt tegen de achtergrond van een wereld waarin mensen bang en tevergeefs hun eigen leegte proberen te vullen. Sieg Engel vindt al sinds haar vroege jeugd dat er aan eenzaamheid alleen maar voordelen verbonden zijn. Jarenlang lukt het haar dan ook prima iedereen en alles ver van zich te houden - totdat ze op haar zestiende Ava Miller ontmoet. Met dezelfde obsessieve inzet als waarmee ze steeds haar isolement beschermdde, trekt ze nu de grillige Ava haar leven binnen. Aanvankelijk met veel succes. Wanneer hun onwaarschijnlijke verbond na jaren echter scheuren begint te vertonen, ziet Sieg Engel maar één uitweg.

- **Als alles is gezegd** is de debuutroman van de Ierse *Anne Griffin*. Hierin bestelt een vierentachtigjarige man op een avond vijf drankjes aan de bar van een hotel. Met elk drankje heft hij het glas op iemand die belangrijk is geweest in zijn leven. Zijn jong gestorven broer, zijn ingewikkelde schoonzus, zijn dochtertje dat slechts vijftien minuten

oud werd, zijn zoon in het verre Amerika en zijn geliefde vrouw. Door deze mensen, die hem inmiddels allemaal hebben verlaten, vertelt hij zijn levensverhaal, met alle spijt, ruzies, vreugde en liefde die erbij horen.

- *Anne Moraal* (1987) is eindredacteur van het VPRO-radioprogramma *Nooit meer slapen*. Tijdens haar studie woonde zij een half jaar in Zuid-Korea, en in 2017 reisde zij af naar Noord-Korea voor research voor ***Honden huilen niet***. In dit debuut groeit Jin Kyoung op in Noord-Korea als kind van een beroemd wetenschapper. Na zijn dood stort haar wereld in en wil ze maar één ding: ontsnappen aan haar verdriet. Dan wordt ze uitverkoren om te gaan werken in het enige Noord-Koreaanse restaurant in Europa en verruult ze Pyongyang, de hoofdstad van Noord-Korea en centrum van haar wereld, voor 'Pyongyang', een restaurant in een voormalig buurthuis in Amsterdam Osdorp. Haar reisgenoten blijken allemaal hun eigen redenen te hebben om hun vaderland achter zich te laten - een plek waar sommigen nooit meer zullen terugkeren.

- In ***Herinneringen aan de toekomst*** van de Amerikaanse *Siri*

Hustvedt zijn machtsverhoudingen en de spanning tussen herinneringen en de waarheid een belangrijk thema. Een jonge vrouw uit Minnesota verhuist naar New York. In haar nieuwe woning hoort ze door de muren heen de bizarre en dreigende monologen van haar buurvrouw. Ze schrijft alles op in een schrift, samen met de schetsen van een roman en al haar andere belevingen in de miljoenenstad. Veertig jaar later vindt ze haar vergeten notities terug. Geïntrigeerd besluit ze haar eigen herinneringen af te zetten tegen dat wat ze ooit schreef en herleeft ze de periode waarin haar obsessie voor haar buurvrouw haar bestaan volkomen beheerste.

- In ***Geheim leven*** zet *Carla de Jong* zich uiteen met de huiveringwekkende geschiedenis van haar eigen familie. Wordt leed doorgegeven van generatie op generatie of is het mogelijk om met een schone lei te beginnen? *Elza Kingma* groeit op in de periode tussen beide wereldoorlogen. Ondanks de crisis van die jaren kent haar leven weinig zorgen, maar dat verandert met de komst van nieuwe burens. Al gelijk koestert *Elza* een antipathie tegen de buurvrouw. Toch raken beide families steeds nauwer bevriend. Dan scheurt een reeks dramatische gebeurtenissen de gezinnen uiteen. *Elza* gaat haar eigen weg en zwijgt over haar traumatische geschiedenis, ook tegen haar kinderen. Als ze tegen de honderd loopt, klopt het verleden aan en kan zij er niet langer voor weglopen.

- *Dörte Hansen* vertelt in haar tweede roman ***Middag uur*** over de teloorgang van een klein fictief dorp in het uiterste noordwesten van Duitsland. Een omgeving die de Duitse schrijfster goed kent omdat ze er zelf is opgegroeid. De wolken hangen dreigend boven café-pension Feddersen als zoon *Ingwer* terugkeert naar zijn geboortedorp. Hij heeft iets goed te maken. Grootmoeder *Ella* begint langzaam maar zeker haar verstand te verliezen, grootvader *Sönke* houdt koppig stand in zijn oude dorpskroeg. Diens beste tijd ligt al lang en breed achter hem, en dat geldt ook voor de rest van de dorpsbewoners. Wanneer is de teloorgang van het dorp begonnen? In de jaren zeventig, toen na de verkaveling eerst de hagen en vervolgens de vogels verdwenen? Toen de grote boerderijen groeiden en de kleintjes stierven? Of toen *Ingwer* naar *Kiel* ging om te studeren en zijn oude grootvader met het café-pension liet zitten?

- In de historische roman ***Het wit en het purper*** beschrijft *Willemijn van Dijk* het leven van een vrijgelatene in het Rome van de eerste eeuw na Christus. *Pallas* belandt op jonge leeftijd als slaaf in Rome, en na jarenlange dienst bij een rijke weduwe krijgt hij zijn vrijheid. Zijn ster stijgt tot ongekeerde hoogte en uiteindelijk vindt hij zijn weg naar het hof

van regerend keizer *Claudius*. De vindingrijke *Pallas* ziet kans om door te dringen tot de kleine kring van adviseurs van de keizer. Zijn besluit om het gevaarlijke spel van hoge politiek aan het Julisch-Claudische hof te spelen maakt de weg naar de top van de macht vrij, maar tegen welke prijs?

Non fictie:

Rianne Oosterom is historica en journaliste. Ze verzamelt al jaren verhalen van ooggetuigen van het in 1945 kaalknippen van de meisjes die omgegaan waren met Duitse soldaten. Ze maakte met een groep jonge historici ook de tentoonstelling 'Geknipt voor de vijand'. Nu is van haar verschenen: **Moffenmeiden**. *Over soldatenliefjes, knippers en omstanders: een geschiedenis in verhalen*. In een reis door Nederland sprak Rianne Oosterom met de ooggetuigen, spitte ze archieven door en ontdekte ze het laatste slagveld van de Tweede Wereldoorlog: het vrouwenlichaam. Door 'moffenmeiden' kaal te knippen, maakte Nederland zich van vreemde smetten vrij. De vaak schrijnende verhalen worden verteld vanuit drie perspectieven: de meisjes, de daders en de omstanders. Met haar speciale aanpak zoekt Oosterom naar antwoorden: waar komt het gebruik van het kaalknippen vandaan? Wat was het doel? Gebeurde het overal in Nederland?

- Van de Amerikaanse schrijfster en activiste Soraya Chemaly is de Nederlandse vertaling verschenen van haar boek over boosheid **Fonkelend van woede**, met de ondertitel *De kracht van de boosheid van vrouwen*. 'Vrouwen zijn boos, en ze hebben er alle reden toe' stelt Chemaly. Ze worden onderbetaald, tegengewerkt, gekleineerd en zijn overwerkt. Assertieve vrouwen worden weggezet als krennen, expressieve vrouwen als emotioneel. Heeft een vrouw een mening, dan kan ze die beter voor zich houden. Soraya Chemaly vindt dat woede van vrouwen niet alleen gerechtvaardigd is, maar ook een krachtig middel voor verandering is. Ze stelt dat boosheid een scheppende kracht is, het beste middel tegen onderdrukking.

Poëzie:

- **Abri** is een recente poëziebundel van Liesbeth Lagemaat, haar zesde inmiddels. Ze schreef onder het pseudoniem Eva Wanjek ook een roman, *Lizzie*, over een kunstenaar en zijn muze. Ook voor *Abri* heeft ze zich laten inspireren door kunst: van het Chinese behang in Museum Oud Amelisweerd op de omslag tot schilders als Pyke Koch en Edvard Munch. Hun schilderijen vind je terug in de vier op elkaar afgestemde delen uit de bundel, waarin duidelijk wordt dat poëzie een schuilplaats (abri!) is in een onherbergzame wereld.

Thrillers:

- Volgende maand is het weer tijd voor thrillers, nu alvast een eentje met een erg mooi portret van het leven in de eezame outback van Australië. In **Verlaten** van Jane Harper staan twee broers bij de omheining die hun boerderijen van elkaar scheidt. Ze zijn elkaars dichtstbijzijnde burens, hun huizen liggen drie uur rijden van elkaar. De derde broer, Cameron, ligt dood aan hun voeten. Cameron maakte zich ergens zorgen over. Besloot hij om zelf zijn dood tegemoet te lopen? Als hij dat niet heeft gedaan, blijven er in deze afgelegen omgeving maar weinig verdachten over. Eenmaal thuis bij de achtergebleven familie wordt het wankele evenwicht op de boerderij verstoord. Niet alleen verdriet, maar ook verdenkingen spelen hoog op.

Activiteiten en boeken-nieuws in Utrecht en daarbuiten:

- Nog t/m 30 juni is in het centraal Museum (Utrecht) een tentoonstelling te zien van **Joyce Vlaming**. De Utrechtse kunstenares begon in 2011 aan haar project over de zwarte bedienden die op 17e- en 18e-eeuwse schilderijen zijn afgebeeld met de Nederlandse elite uit die tijd, de periode van slavernij. Tijdens haar onderzoek naar deze zwarte 'bijfiguren' bleken ze niet slechts stijlfiguren geweest te zijn, ze hebben echt bestaan. Ze heeft de bijfiguren gefotografeerd en portretten van hen gemaakt.

Meer info: <https://www.centraalmuseum.nl/nl/tentoonstellingen/joyce-vlaming>, en <https://www.duic.nl/cultuur/utrecht-volgens-kunstenaar-joyce-vlaming/>

- In het Stedelijk in Amsterdam is t/m 11 augustus de eerste grote overzichtstentoonstelling over **Maria Lassnig** (1919-2014). De bij ons weinig bekende Oostenrijkse kunstenares maakte naam met haar

'Körperbewusstseinsbilder'- werken, waarin zij gewaarwordingen van haar lichaam thematiseerde en op deze manier haar relatie tot de wereld definieerde. De

tentoonstelling *Ways of Being* bevat 200 bruiklenen met topstukken als *Woman*

Power en *Dame mit Hirn*, en haar laatste zelfportret als ruim 90-jarige, *Selbstporträt mit*

Pinsel. Bijzonder is dat naast haar schilderijen en tekeningen ook een groot deel van haar films en beeldhouwwerken te zien is. Ze was een zeer geëngageerde vrouw en

kunstenaar. In 1974 richtte ze Women/Artist/Filmmakers, Inc.op, samen met enkele andere geëngageerde vrouwelijke (film)kunstenaars. Vanaf haar benoeming in 1980 als eerste vrouwelijke hoogleraar schilderkunst aan de Hochschule für angewandte Kunst te Wenen, vond Lassnig meer erkenning voor haar werk. Ze was de

eerste vrouwelijke kunstenaar die in 1988 de Grand Austrian State Prize won

Meer info: <https://www.stedelijk.nl/nl/tentoonstellingen/maria-lassnig>,

en https://seeallthis.com/exhibition/maria-lassnig-ways-of-being/?utm_source=See+All+This+kunstbrief&utm_campaign=706782df76-EMAIL_CAMPAIGN_2019_04_04_06_37&utm_medium=email&utm_term=0_501c89cb0a-706782df76-190999001

- Ook in het Stedelijk, maar dan t/m/ 18 augustus, is *Pinball Wizard* te zien. Het is een groot overzicht van de veelzijdige Amsterdamse **Jacqueline de Jong**, dat haar historische ontwikkeling laat zien. Ze schakelt moeiteloos tussen diverse stijlen: van expressionistische schilderkunst tot nieuwe figuratie en pop art. Ook de grootte varieert: van kleine dubbelluikjes waarop een dag uit haar leven wordt beschreven tot monumentale doeken die een absurde, vaak gewelddadige en erotische wereld tonen.

Meer info: <https://www.stedelijk.nl/nl/tentoonstellingen/pinball-wizard>

- van 27 t/m 31 mei geeft de Internationale School voor Wijsbegeerte in Leusden een filosofieweek over de Duits-Amerikaanse filosofe **Hannah Arendt**. De cursus begint met een inleiding in haarpolitieke denken, en is geschikt voor iedereen met interesse in Hannah Arendt én iedereen die de nuance zoekt in discussies over moeilijke actuele thema's. Geen voorkennis vereist.

Meer info: <https://isvw.nl/activiteit/actualiteit-hannah-arendt/>

Bibliotheeknieuws:

Vanaf 11 mei ben ik 2 weken niet in de bibliotheek aanwezig en kan ik ook geen afspraken maken. Boeken via de brievenbus inleveren kan wel.

Nieuwe boeken in de bibliotheek

Vallen is als vliegen van Manon Uphoff, *Vindeling* van Vonne van der Meer, *Als alles gezegd is* van Anne Griffin, *Heida* van Steinunn Sigurdottir, *De vrachtbrief* van Miriam Guensberg, *De onsterfelijken* van Chloë Benjamin, *De argonauten* van Maggie Nelson, *De vreselijke vriendinnen van mijn moeder* van Martine van Rooijen, en *Verborgten tuinen* van Anneke Brassinga.

Nieuwe recensies van deze maand als link bijgevoegd:

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/06/schokland-door-saskia-goldschmidt/>

<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/08/de-gegevenheid-der-dingen-door-marilynne-robinson/>
<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/11/altijd-augustus-door-maria-barnas/>
<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/16/de-middelste-dag-van-het-jaar-door-maria-stahlie/>
<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/18/de-tribune-van-de-armen-door-mariet-meester/>
<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/23/pleidooi-voor-de-rechten-van-de-vrouw-door-mary-wollstonecraft/>
<https://vrouwenbibliotheek.nl/2019/04/26/onorthodox-door-deborah-feldman/>

*De **leenbijdrage voor 2019** is vanwege de btw verhoging vastgesteld op € 26,-.* Je kunt hiervoor vanaf nu en het hele volgende jaar onbeperkt boeken lenen en/of vriendin/vriend van de bibliotheek zijn. Iedereen die boeken leent en/of wil gaan lenen wordt vriendelijk verzocht dit bedrag over te maken op banknummer NL71 INGB 0009 2669 95 ten name van *Stichting Es Scent* ovv naam en '**leenbijdrage 2019**'. Meer overmaken om de vrouwenbibliotheek extra te ondersteunen mag natuurlijk altijd. Eenmalig een boek lenen kan ook. De bijdrage hiervoor is € 1,- per boek.

Op www.vrouwenbibliotheek.nl is meer informatie over de bibliotheek te vinden, de nieuwsbrief is ook te lezen via onze website. Naast de aangekondigde openingstijden blijft het altijd mogelijk om op afspraak een bezoek te brengen aan de bibliotheek. U bent van harte welkom.

Marjolein Datema

Utrecht, 29 april 2019